

Kolokvium

Brno

23-06-2022

**Konečný Ondřej, Šerý Ondřej, Kozumplíková Alice,
Stanojević Mirjana, Trojan Jakub, Lehejček Jiří**

Vlastnictví zemědělské půdy: rozvojový stimul, dědictví...prostředek snížení negativních dopadů klimatické změny?

Projektová podpora a tým

Posílení resilience venkova prostřednictvím aktivizace lokálních aktérů a vlastníků půdy (2020-2023)

- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (*hlavní řešitel*)
- Asociace soukromého zemědělství ČR
- Masarykova Univerzita
- Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
- Ústav Geoniky AV ČR
- Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický
- Envipor, s.r.o.

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

MASARYKOVA
UNIVERZITA

M

ÚGN

 envipor
environmentální poradenství

T A

Č R

Technology
Agency
of the Czech Republic

Asociace
soukromého
zemědělství ČR

 Mendelova
univerzita
v Brně

M

Teoretické zázemí

- Právě **hospodaření zemědělců** dodává krajině její podobu, přestože řada z nich farmaří na zemědělské půdě, kterou nevlastní a mají ji pronajatou (Sklenička a kol., 2015; Fučík a kol., 2016; Stromská a Tóthová, 2020).
 - **Vlastnická struktura půdy** je značně rozdrobená a mezi důležitými držiteli půdy můžeme nalézt obce (Homoláč a Tomšík, 2016).
- Krajina a společnost je stále intenzivněji konfrontována s dopady **klimatických změn**:
 - výskyt období sucha, nedostatek vody a vláh, bleskové deště a povodně, erozi půdy, horké dny a noci, vlnu veder (Taylor, Dessai a Bruine de Bruin, 2014; Brázdil a kol., 2015).
 - strategie adaptace na klimatickou změnu vypracované na národní, regionální i lokální úrovni (Kryštofová a kol., 2022).
- Velmi důležitý **přístup vlastníků půdy**, jakým způsobem je s danou půdou hospodařeno (Soule, Tegene a Wiebe, 2000; Baldwin, Smith a Jacobson, 2017).
 - Výzkumy zachycující percepce klimatické změny ze strany zemědělců, ať již jako vlastníků či nájemců půdy jsou početné (Knutson a kol., 2011; Sklenička a kol., 2015).
 - Přitom pozornost věnovaná vlastníků půdy je již mnohem menší (Adusumilli a Wang, 2019) a výzkumy zachycující přístupy obcí k hospodaření na své půdě jsou zcela ojedinělé.
- **Vedení obcí**: odpovědné za udržitelný rozvoj svého území a zajištění kvalitního životního prostředí pro své obyvatele (Horáčková a Kopáček 2019) Environmentální otázky jsou „až ty druhé v pořadí“ (Kopp a kol., 2021; Vaishar a Šťastná, 2019; Pondělíček a Šilhánková 2020)

Klíčové je tak porozumět tomu, jak vlastníci zemědělské půdě vnímají tuto držbu, s jakými hodnotami si vlastnictví spojují a jaké motivy mají pro hospodaření na zemědělské půdě (Baldwin, Smith a Jacobson, 2017).

Cíle

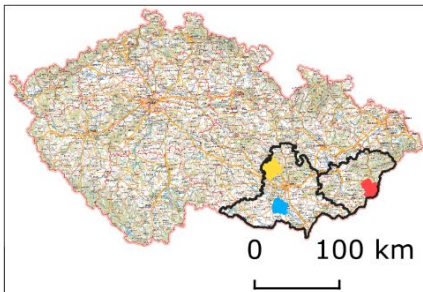
- odhalit, jaké **významy přikládají vlastníci zemědělské půdy jejímu držení** a jaké jsou jejich **praktiky vlastního hospodaření** na dané půdě.
 - asociace a praktiky spojeny také s **environmentálními otázkami** a
 - přesvědčením, že způsob (ne)hospodaření představuje možnosti na lokální úrovni, jak **snížit dopady klimatické změny v obcích**.

odkrýt **motivy**
hospodaření na vlastní
zemědělské půdě

identifikovat případné rozdíly
mezi celkovým souborem
vlastníků a praxí obcí.

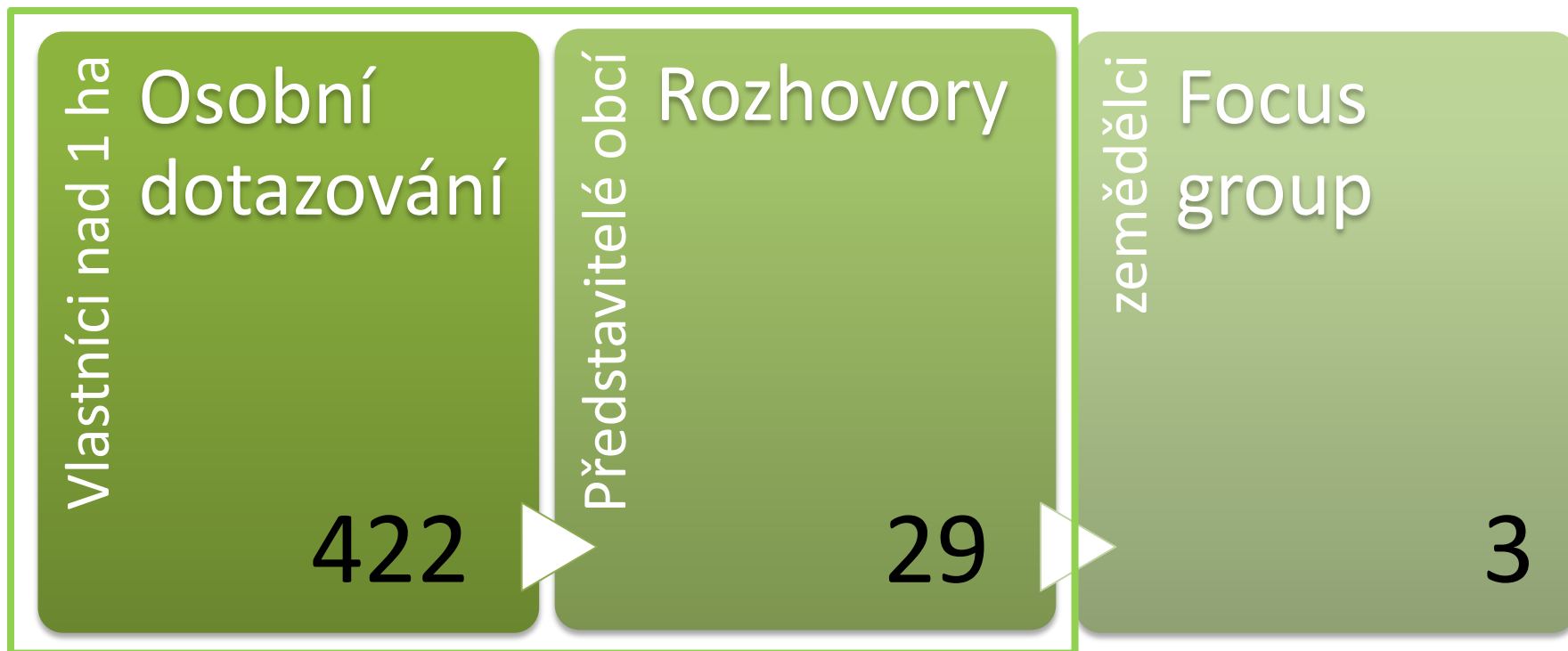
Modelová území

SO ORP	ZPF (ha)	Podíl ZPF (%)	Podíl orné půdy ze ZPF (%)	Podíl TTP ze ZPF (%)	Podíl lesů (%)	Koef. ekolog. stability	Podíl ZPF mimo LFA (%)	Podíl ZPF v horské LFA (%)
Pohořelice	13 777	70,6	93,8	1,0	10,0	0,3	100,0	0,0
Tišnov	16 232	47,4	72,9	19,1	43,4	1,3	20,8	9,1
Valašské Klobouky	11 525	44,5	44,1	50,9	46,7	2,6	3,2	39,7

Metody

3 modelová území (SO ORP)

Podzim 2020

Konec roku 2021

Dotazníkové šetření s vlastníky zemědělské půdy

Reprezentativní vzorek

- šetření proběhlo od září 2020 do srpna 2021
- vlastníci zemědělské půdy (FO) nad 1 ha, kteří v území zároveň žijí

Správní obvod ORP	Počet obyvatel k 1. 1. 2021	Počet vlastníků nad 1 ha	Počet provedených dotazování	Vzorek (%)
Valašské Klobouky	23 053	1 386	169	12,2 %
Pohořelice	14 895	412	102	24,8 %
Tišnov	31 895	1 504	151	10,0 %
CELKEM	69 843	3 302	422	12,8 %

Dotazníkové šetření s vlastníky zemědělské půdy

Reprezentativní vzorek

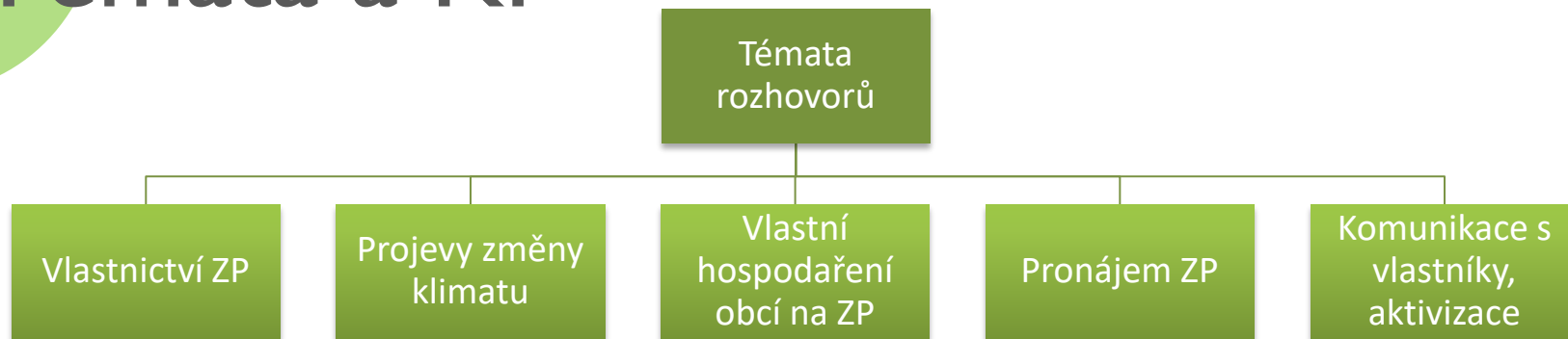
SO ORP	Podíl žen (%)		Podíl VŠ vzdělaných (%)	
	vlastníci	respondenti	vlastníci	respondenti
Valašské Klobouky	33,9	34,0	6,3	14,5
Pohořelice	42,9	45,5	8,7	15,8
Tišnov	38,8	38,2	12,1	16,4
CELKEM	37,2	37,9	9,2	15,2

dle věku byly vydefinovány tři kategorie (20 osob bez uvedení věku (5 %)):

- **20 až 39 let** = mladá generace vlastníků, lidé narození v 80. a 90. letech, kteří své mládí a dospělost zažili již v porevolučních letech (což formovalo jejich uvažování nejen o české krajině a vlastnictví zemědělské půdy)(8 % dotazovaných),
- **40 až 59 let:** střední generace vlastníků, lidé narození v 60. a 70. letech, v současnosti stále ekonomicky aktivní, kteří zažili i období předrevoluční, což také mohli mít vliv na jejich uvažování o české krajině a vlastnictví zemědělské půdy (38 % dotazovaných),
- **60 let a více:** starší generace vlastníků, lidé již ekonomicky neaktivní či ekonomickou aktivitu postupně opouštějící, i jejich vnímání je touto skutečností ovlivněno (49 % dotazovaných).

Realizace rozhovorů se starosty

Témata a KP

Variabilita zapojených obcí

Název obce	Nadmořská výška	Počet obyvatel	Zemědělská půda	Podíl vlastnictví v dané obci	Podíl vlast. obce na všech pozemcích
Pohořelice (9 obcí)	177-207	296 - 5 251	50,8-89,9	98-100	1-14
Tišnov (10 obcí)	256-488	99 - 9 258	32,8-84,2	76-100	6-46
Valašské Klobouky (10 obcí)	330-466	228 - 5 528	34,9-73,3	100	2-11

Význam vlastnictví zemědělské půdy

- rozdílné motivy u kategorie 60 let a více: mnohem více figurovala možnost „rodinná tradice“.
- Mladá generace: „rozhodnutí / chuť hospodařit“.

Zdroj: vlastní šetření, osobní dotazování (n=422 respondentů)

Význam vlastnictví zemědělské půdy: obce

- KP z Pohořelicka (P5): „pro nás je to jenom obecní majetek, který nějakým způsobem jsme nuceni spravovat. Patří to do katastru obce...Je to sice starost, ale z druhé strany je to i přínos jo? A to rovnítko mezi tím nebo lomítko, když to řeknu, ten přínos je vyšší než ta starost“.

- ZP ve vnímání obcí **velmi cenná**
- **Historické vazby** na půdu místních obyvatel
- Dynamika vlastnictví **neměnná**

Zdroj: vlastní šetření, rozhovory (n=29 KP)

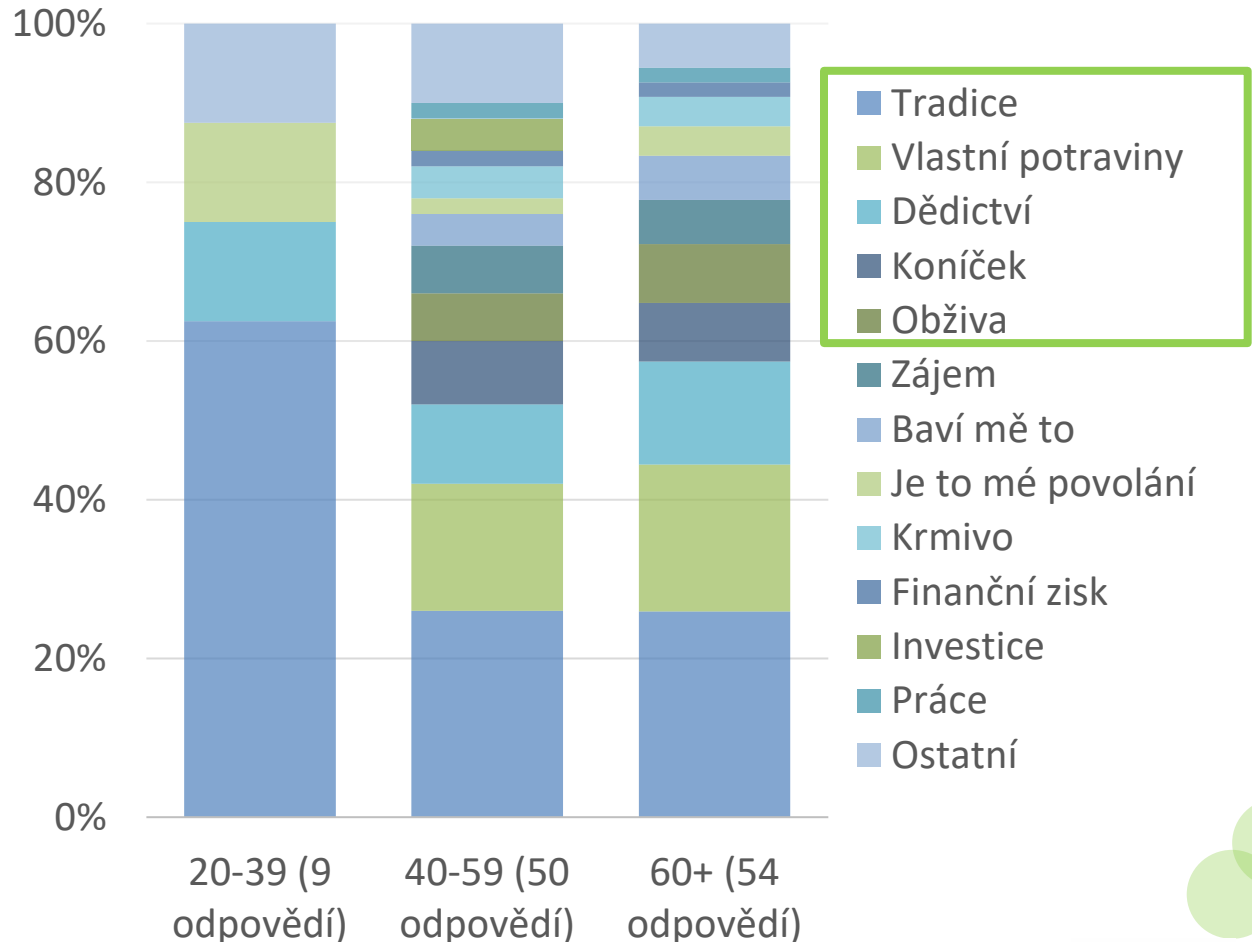
Význam vlastnictví zemědělské půdy: obce

- **Nástroj** k rozvoji území,
balanc mezi **uchováním** a
rozvojem
- **Neustálá poptávka** po
obecní půdě
- **Kompromis** mezi držbou
ZP a bytovou výstavbou

Rozměr a motivace hospodaření na vlastněné zemědělské půdě

- na **celé vlastněné půdě hospodaří 27 %** respondentů (115 dotazovaných)
- **22 % (91 respondentů)** hospodaří **pouze na části** zemědělské půdy.

Zdroj: vlastní šetření, osobní dotazování (n=95 respondentů)

Rozměr a motivace hospodaření na vlastněné zemědělské půdě - obce

všeobecnou praxí obcí v modelových územích je, že na vlastněné zemědělské půdě obce samy zemědělsky **nehospodaří**, ale pronajímají ji zemědělcům, kteří tuto půdu obhospodařují

Ideové

- Podstata fungování obce
- Riziko podnikání

Personální

- Znalosti
- Počet zaměstnanců
- Čas

Materiální

- Nedostatek techniky
- Finanční náročnost

Důvody pronájmu (nehospodaření obcí) vlastní zemědělské půdy

Zdroj: vlastní šetření, rozhovory (n=29)

Závěrečné zhodnocení

- Vlastníci zemědělské půdy asociují její vlastnictví s **dědictvím a tradicí**
- Z pohledu lokálních vlastníků byla dávána do souvislosti s **investicí**, z pohledu obcí jako **prostředek ovlivňující budoucí směřování obce** (zejména ve vztahu k stavebním pozemkům).
- **Spojitosť vlastnictví půdy a environmentálních otázek (např. možnost ovlivnit působení projevů klimatické změny na místní úrovni) bylo velmi slabé.**
- Zapojení respondenti sice většinou půdu pronajímali, ale **podíl těch, kteří na půdě taktéž hospodařili, byl velký (49 %)**. Naproti tomu, v případě **obcí se jednalo o jednotky**, které na části jimi vlastněných pozemků taktéž hospodařily.
 - užitek z vlastních potravin, tradice a dědictví.
 - Pokud obce na zemědělské půdě hospodařily, většinou se jedná o péči o ovocné sady popř. dílčí závazky, které plynou z realizace nějakého projektu podpořeného dotacemi.
- **nezbytné odkrýt praktiky využití pachtů v obhospodařování zemědělské půdy a chápání tohoto institutu jako nástroje snížení negativních dopadů klimatické změny (sucho, bleskové povodně, eroze...) v obcích.**
- Rozhovory potvrdili **řadu pozitivních příkladů opatření v krajině realizovaných ze strany obcí** na zemědělské půdě:
 - starostové a starostky primárně nespojovali s proaktivním přístupem ke změně klimatu na místní úrovni.

**Děkuji za
pozornost**

ondrej.konecny@mendelu.cz